

Specialist bij
ongewenste zwangerschap
en afstammingsvragen

Beleid rondom afstand ter adoptie in Duitsland

Inwonersaantal september 2019: 83,1 miljoen (Statistisches Bundesamt, 2019)

Inleiding

Hieronder vind je informatie over hoe men in Duitsland het proces rondom (het voornemen) afstand ter adoptie, vondelingen en mogelijke alternatieven zoals anoniem of onder pseudoniem bevallen heeft geregeld. Deze informatie laat zien op welke punten Duitsland verschilt van Nederland.

Informatie over hoe afstand ter adoptie in Nederland is geregeld kun je vinden op de [Fiom-website](#), in de [kenniscollectie van Fiom](#) of in de brochures over afstand ter adoptie voor [cliënten](#) en voor [intermediairs](#). Meer informatie over vondelingen in Nederland vind je in de [kenniscollectie over vondelingen](#).

Omdat de biologische vader vaak niet betrokken is bij het afstandsproces, zal in dit stuk voornamelijk worden gesproken over de 'moeder' of de 'vrouw'.

Voornemen afstand ter adoptie

In Duitsland wordt onderscheid gemaakt tussen open en gesloten adoptie. Bij een open adoptie kunnen moeder en kind vanaf het begin in een bepaalde vorm in contact blijven. Bij een gesloten adoptie is er geen enkele vorm van contact tussen moeder en kind. Er is echter geen juridisch verschil tussen open en gesloten adoptie (Gatermann en Rölke, 2020). Verder kent Duitsland alleen sterke adoptie, waarbij het kind alle wettelijke banden met de biologische familie verliest. Momenteel is er echter enige discussie over of zwakke adoptie – waarbij niet alle juridische banden tussen het kind en de biologische ouder(s) doorgesneden worden - mogelijk zou moeten zijn. Dit is in de context van de adoptie van stiefkinderen, die dan alsnog wettelijk verbonden kunnen blijven met hun biologische familie (Gatermann en Rölke, 2020).

Voor vrouwen die hun zwangerschap geheim willen houden, is het sinds mei 2014 bij wet mogelijk om 'vertrouwelijk' te bevallen. Hierbij maakt de vrouw haar identiteit bekend, maar blijft ze voor het kind anoniem tot het zestien is. De gegevens van de moeder worden bij het Bundesamt für Familie in een gesloten envelop bewaard. Daarnaast wordt anoniem bevallen gedoogd en zijn er vondelingenluiken waarin een baby achtergelaten kan worden.

Hoe gaat een voornemen tot afstand ter adoptie in zijn werk?

Tijdens de zwangerschap

Als de vrouw tijdens de zwangerschap overweegt om haar aanstaande kind af te staan ter adoptie, kan ze voor advies en ondersteuning terecht bij een adoptiebureau. De ondersteuning van de moeder is gericht op het maken van de juiste keuzes voor zichzelf en haar kind. Als de vrouw bij haar voornemen blijft, wordt Jeugdzorg ingelicht en begint men met het onderzoek naar een geschikt adoptiegezin. Van de adoptieorganisatie zijn standaard een kinderpsychiater, (kinder)psycholoog, jurist en jongerenhulpverlener aanwezig om ervoor te zorgen dat er bij alle aspecten van de adoptie steeds wordt gekeken naar de belangen van het kind (AdVerMiG, 2014).

Het zoeken naar mogelijke adoptieouders start al voor de geboorte van het kind. Dit gebeurt alleen als men er vrij zeker van is dat de moeder haar kind daadwerkelijk zal afstaan (AdVerMiG, 2014). Bij de selectie van de aspirant adoptieouders houdt men rekening met de wensen van de biologische ouder(s). Zo kunnen ze elkaar ontmoeten en wordt een open vorm van adoptie besproken (ISS, 2015).

Na de geboorte acht weken bedenktijd

Nadat de vrouw is bevallen, is er een bedenktijd van acht weken voordat het kind officieel naar de aspirant adoptieouders kan (AdVerMiG, 2014). Tijdens deze periode krijgt de moeder (nog steeds) begeleiding om te ontdekken of haar keuze de juiste is (O'Halloran, 2015). Gedurende deze weken verblijft het kind bij een neutraal pleeggezin.

Na de keuze voor afstand ter adoptie

Als de moeder na deze acht weken beslist dat ze afstand wil doen, tekent ze een schriftelijke verklaring bij de notaris waarin zij dit bevestigt. Deze bevestiging kan niet meer worden teruggetrokken, maar wordt nietig verklaard als de adoptie is afgewezen of teruggetrokken, of als de geldigheidsduur van drie jaar is verlopen. De aspirant-adoptieouders kunnen namelijk hun aanvraag voor adoptie nog intrekken totdat deze definitief gemaakt is door de rechtbank (Rölke, 2020). Daarnaast kan ook de rechtbank het verzoek tot adoptie weigeren. Na ondertekening van de afstandsverklaring kan het kind aan de aspirant adoptieouders worden overgedragen (Adoptionpolicy). Als alle betrokkenen een open adoptie wensen, is het mogelijk dat de baby eerder bij de aspirant adoptieouders geplaatst wordt. Wel is in deze situaties na de acht weken nog steeds de officiële toestemming van de biologische ouder(s) nodig (AdVerMiG, 2014).

Als het kind drie maanden na de afstandsverklaring nog niet geplaatst is, wordt het landelijke bureau voor de Jeugdzorg op de hoogte gesteld en zal er op zowel landelijk als regionaal niveau gezocht worden naar een geschikt adoptiegezin. Tevens kan geput worden uit een lijst met aspirant adoptieouders die hebben aangegeven open te staan voor moeilijk-te-plaatsen kinderen. Als de aspirant adoptieouders in een ander district wonen, zal een adoptiebureau in die omgeving onderzoek doen naar hun geschiktheid. Na gebleken geschiktheid zal het kind bij hen geplaatst worden (AdVerMiG, 2014).

Zodra het kind bij de aspirant adoptieouders woont, begint de gewenningsperiode. Hoe lang het duurt voordat de rechter een adoptieaanvraag van de aspirant adoptieouders officieel goedkeurt, verschilt per situatie. Per casus wordt bekeken hoe vlot de band tussen de adoptieouder(s) en het kind zich ontwikkelt (Adoptionpolicy). In de periode voor de afronding van de adoptieprocedure, heet de plaatsing van het kind 'langdurige pleegplaatsing met uitzicht op adoptie' (O'Halloran, 2015). Bij baby's duurt dit vaak ongeveer een jaar (Bovenschen et al., 2017a). Na de uitspraak van de rechter is de adoptie officieel en valt het kind juridisch geheel onder de verantwoordelijkheid van de adoptieouders. Het kind krijgt na de adoptie een nieuwe geboorteakte waarop zijn of haar nieuwe naam vermeld staat (Familien Portal, 2020a). Uit de geboorteakte is ook niet meer af te leiden dat het kind geadopteerd is. Dit is echter nog wel terug te vinden in het geboorteregister. Enkel bij ernstige fouten kan een adoptie toch nog teruggedraaid worden (Adoptionpolicy).

Informatie over het kind

Als in Duitsland een vrouw besluit om afstand te doen van haar kind ter adoptie, is er bij voorkeur na de afstand nog contact tussen de biologische ouder(s) en het kind (Bovenschen et al., 2017b). Biologische ouders hebben echter geen recht op contact nadat de adoptie besloten is. De adoptieouders mogen hierover beslissen. Hoewel adopties wettelijk standaard gesloten zijn, is er sinds 28 mei 2020 een wet aangenomen die open adoptie promoot (Gatermann en Rölke, 2020). In [deze wet](#), die 1 juli 2020 in werking treedt (Bundesregierung, 2019), staat dat professionals die betrokken zijn bij het adoptieproces het met de aspirant adoptieouders en de geboorteouders moeten hebben over de mogelijkheden van informatie-uitwisseling en contact. De nieuwe wet heeft bepaald dat deze onderwerpen tijdens het adoptieproces besproken moeten worden en dat dit gesprek gedocumenteerd wordt. Verder zijn de professionals verplicht om te wijzen op het recht van geadopteerden op informatie over hun afstamming en het recht om hun adoptiedossier in te zien vanaf het moment dat zij 16 jaar oud zijn (Gatermann en Rölke, 2020). Een onderzoek van EFZA in 2017 wees uit dat veel aspirant adoptieouders in het begin van het adoptieproces weinig interesse toonden in de geboortefamilies, maar dat dit na verloop van tijd veranderde door de begeleiding tijdens het adoptieproces en deelname in seminars waarin het recht van kinderen op afstammingsgegevens werd benadrukt (Bovenschen et al., 2017c).

Het contact bij een open adoptie verloopt doorgaans via het adoptiebureau, zodat er geen (persoonlijke) grenzen worden overschreden (ISS, 2015). De veronderstelling is dat een 'open adoptie' beter is voor de ontwikkeling van kinderen. De biologische moeder wordt ondersteund bij het maken van een beslissing voor een open of gesloten adoptie en kan, bij behoefte, de aspirant adoptieouders leren kennen. Voor een kind pakt een open adoptie vaak goed uit, omdat het begrijpt dat het niet zomaar is afgestaan en zijn of haar achtergrond kent. Ook adoptieouders hebben baat bij deze adoptievorm, omdat zij de biologische ouder(s) kennen en vragen kunnen stellen.

Er zijn geen representatieve cijfers bekend over hoeveel open adopties er in Duitsland zijn (Gatermann en Rölke, 2020). In 2017 heeft een onderzoek van de *Expertise und Forschungszentrum Adoption* uitgewezen dat 36% van de adoptieouders minimaal een keer direct contact heeft gehad met de geboorteouders. 38% had minimaal een keer informatie uitgewisseld via de hulpverleners. Regelmatig contact of aanhoudende informatie-uitwisseling tussen de adoptieouders en de

biologische ouders kwam echter een stuk minder vaak voor (Bovenschen et al., 2017c). De vorm en regelmatigheid van contact verschilt daarbij sterk per situatie.

Zoeken

Als er na de adoptie geen (blijvend) contact is geweest, kan het kind vanaf zijn/haar zestiende verjaardag op zoek gaan naar zijn achtergrond. In het zogenoemde ‘bemiddelingsdossier’ staat informatie over zijn of haar afkomst en levensverhaal. Dit dossier wordt bewaard bij het betrokken adoptiebureau of, na opheffing van deze organisatie, bij de landelijke Jeugdzorg. Na de zestigste verjaardag van het kind, werd het dossier vernietigd (AdVermiG, 2014). De nieuwe wet verlengt deze periode echter naar 100 jaar (Gatermann en Rölke, 2020). [Inzage van het bemiddelingsdossier](#) wordt altijd begeleid door het betrokken adoptiebureau. Hoeveel kinderen uiteindelijk hun dossier opvragen, is niet bekend, omdat de dossiers verspreid zijn over meerdere locaties (Gatermann en Rölke, 2020).

Wanneer geadopteerden een zoektocht starten, krijgen zij informatie over hun rechten en mogelijkheden en ontvangen zij hulp bij onder andere informatieoverdracht of het opbouwen van contact met de biologische familie (Arbeitstagung der Bundesarbeitsgemeinschaft der Landesjugendämter, 2009). Bij zoektochten wordt er uiteraard rekening gehouden met de rechten op privacy van de betrokkenen.

Pleeggezin als alternatief voor afstand doen

Indien een moeder geen afstand ter adoptie wil doen, maar ook niet zelf voor haar kind kan zorgen, wordt het kind in een pleeggezin of –instelling geplaatst. Het heersende idee is dat de relatie tussen de biologische ouder(s) en het kind waardevol is, en niet (zomaar) verbroken mag worden. Toen open adoptie nog niet mogelijk was, had men in Duitsland lange tijd de voorkeur voor langdurige pleegzorg boven adoptie, omdat de moeder bij langdurige pleegzorg contact kon houden met haar kind. Tegenwoordig biedt de open vorm van adoptie daarentegen deze optie ook, waardoor de voorkeur minder uitgesproken is (O’Halloran, 2015).

Geheimhouding

Indien een vrouw niet wil dat haar familie weet van het bestaan van haar (ongeboren) kind, heeft zij de wettelijke mogelijkheid om ‘vertrouwelijk’, dat wil zeggen onder pseudoniem te bevallen. Daarnaast wordt anoniem bevallen gedoogd.

Mocht een vrouw in gevaar zijn, maar het kind wel zelf op willen voeden (bijvoorbeeld in een pleegconstructie), dan kan zij worden geholpen als ze zelf een adoptiebureau benadert voor begeleiding. Het adoptiebureau zoekt dan contact met een vrouwenopvang waar zij kan verblijven of schakelt een gespecialiseerd bureau in om de vrouw verder te helpen. Het is hierbij belangrijk dat de vrouw in deze situatie de eerste stap zet en contact zoekt (Deutscher Verein für öffentliche und private Fürsorge E.V [DVopF], 2017).

De biologische vader

De toestemming van de biologische vader van het kind is belangrijk, ook als de ouders niet getrouwd zijn of geen relatie hebben. Indien de vader het kind zelf wenst op te voeden en een aanvraag heeft gedaan, moet hij afwachten of de rechter hem de voogdij geeft (Adoptionpolicy).

Wanneer de moeder de identiteit van de vader van het kind niet vrij wil geven, wordt zij op de hoogte gesteld van de gevolgen voor het kind en aangemoedigd om het vaderschap vast te laten stellen (Arbeitstagung der Bundesarbeitsgemeinschaft der Landesjugendämter, 2009). Wanneer de biologische moeder getrouwd is, wordt haar echtgenoot bij het adoptieproces betrokken, ongeacht of hij wel of niet de biologische vader van het kind is (Arbeitstagung der Bundesarbeitsgemeinschaft der Landesjugendämter, 2009).

In bepaalde gevallen kan het zijn dat de adoptie doorgaat zonder de toestemming van de biologische vader. Zo kan de rechtbank beslissen dat deze toestemming niet nodig is wanneer de vader niet bekend is bij de rechtbank en een adoptie beter is voor het kind (Adoptionpolicy). Ook kan de biologische vader buiten het adoptieproces gehouden worden, wanneer de kans bestaat dat hij de adoptie zal weigeren en dit ten nadele is van het kind. Dit kan bijvoorbeeld het geval zijn bij kindermishandeling. In Duitsland heeft men verder de regelgeving *dauernd unbekanntes Aufenthalt* (permanent onbekende woonplaats) die ingezet kan worden om de noodzakelijkheid van toestemming van de biologische vader te omzeilen. De rechtbank kan deze regeling inzetten, wanneer de vader niet gevonden wordt na een zes maanden lange zoektocht die ook in het adoptiedossier vastgelegd moet worden (Arbeitstagung der Bundesarbeitsgemeinschaft der Landesjugendämter, 2009). In bovenstaande gevallen kan de rechtbank beslissen de procedure door te zetten zonder toestemming van de biologische vader.

Hoe vaak staan vrouwen hun kind af ter adoptie en wat zijn hun motieven?

In 2018 werden er in Duitsland 3733 kinderen geadopteerd, waarvan 95% binnenlands geadopteerd (Deutscher Bundestag, 2020). Omdat deze adoptiestatistieken verder niet centraal bijgehouden worden, is het niet bekend hoeveel van deze kinderen direct na de geboorte zijn afgestaan. Het Duits Jeugdinstituut heeft in 2017 een uitgebreid onderzoek gedaan naar adoptie in Duitsland, waarbij ook de motieven van afstandsmoeders nader onderzocht zijn. In het kader van deze studie werden er diepte-interviews afgenomen met een klein aantal afstandsmoeders. Dit is echter geen representatieve informatie omdat er slechts 12 vrouwen geïnterviewd zijn (Gatermann en Rölke, 2020). Het Duitse Jeugdinstituut geeft aan dat de motieven van vrouwen uiteen kunnen lopen van psychische problemen tot financiële moeilijkheden en gebrek aan sociale ondersteuning voor de biologische moeder (Bovenschen et al., 2017a). In het algemeen neemt de moeder haar besluit tot afstand vaak pas na een lang, moeilijk en ook pijnlijk proces.

Effect van afstand doen op de biologische moeder

Het literatuurgedeelte van het onderzoek van het Duits Jeugdinstituut in 2017 wijst uit dat het doen van afstand een traumatische ervaring is voor biologische moeders (Neil, 2017). Een van de afstandsmoeders gaf aan dat het verlies van haar kind dubbelzinnig voelt, omdat ze haar kind verloren heeft, maar het ergens anders verder leeft. Verder gaf deze moeder aan dat het feit dat haar verdriet niet openlijk erkend kan worden, haar pijn ondermijnt. Dit wordt daarnaast versterkt door het feit dat er niet publiek gerouwd kan worden en er vaak weinig sociale ondersteuning is voor

afstandsmoeders. Dit kan ertoe leiden dat afstandsmoeders hun verdriet onderdrukken, wat uitermate schadelijk voor henzelf kan zijn. Het literatuuronderzoek wijst verder uit dat veel afstandsmoeders kampen met depressie na het afstaan van hun kind (Neil, 2017).

Abortus

Het doen van afstand kan samenhangen met de regels rondom abortus. In Duitsland kan iedere vrouw tot de 12^e week van de zwangerschap voor abortus kiezen. Na deze grens kunnen alleen vrouwen met 'buitengewone stress' en/of ernstige gezondheidsproblemen bij zichzelf of de baby nog voor abortus kiezen (The Law Library of Congress, 2015). Doordat de term buitengewone stress vrij breed geïnterpreteerd kan worden, behoort abortus ook voor vrouwen na de 12^e week toch vaak nog tot de mogelijkheden (O'Halloran, 2015). Als een vrouw abortus overweegt, heeft zij eerst een wettelijk verplicht consult met een arts (Profamilia, 2020). Op grond van dit gesprek ontvangt zij een certificaat waarmee zij kan aantonen dat het gesprek heeft plaatsgevonden. Daarna dient zij drie dagen te wachten voordat de medische ingreep kan worden uitgevoerd (The Law Library of Congress, 2015). In 2019 was het aantal abortussen 100.893, dat wil zeggen 1 op de 833 inwoners (bron: <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/232/umfrage/anzahl-der-schwangerschaftsabbrueche-in-deutschland/>).

Anoniem en onder pseudoniem bevallen

In Duitsland wordt anoniem bevallen gedoogd. Bij anoniem bevallen zijn de persoonsgegevens van de moeder niet bekend. De poging die gedaan is om anonieme ziekenhuisbevallingen te legaliseren, is mislukt. Daarentegen is het sinds mei 2014 wettelijk mogelijk om onder pseudoniem (vertrouwelijk) te bevallen (DVopF, 2017). Hierbij zijn de gegevens van de moeder wel bekend maar niet (meteen) beschikbaar.

Wet Vertrauliche Geburt

Op 1 mei 2014 is de Duitse 'Wet op de Uitbreiding van hulp voor zwangere vrouwen en voor een regeling voor vertrouwelijk bevallen'¹ in werking getreden, kort gezegd de wet 'Vertrauliche Geburt'. Deze wet maakt mogelijk dat vrouwen 'vertrouwelijk' oftewel onder pseudoniem kunnen bevallen. Hierbij maakt de vrouw haar identiteit bekend bij het ziekenhuispersoneel, maar blijft ze voor het kind anoniem tot het zestien is. De gegevens van de moeder worden bij het Bundesamt für Familien in een gesloten envelop bewaard. Vanaf 16 jaar kan het kind hier informeren naar de naam van de biologische moeder (DVopF, 2017). De kosten voor bevalling en nazorg worden door de staat betaald.

---

¹ Officieel heet de wet: Gesetz zum Ausbau der Hilfen für Schwangere und zur Regelung der vertraulichen Geburt

Vertrouwelijk bevallen biedt vrouwen de mogelijkheid om tijdens de zwangerschap en na de geboorte medische en psychologische hulp te krijgen. Ook heeft het kind hierbij de kans om meer over zijn of haar moeder te weten te komen. Bij een anonieme bevalling is de mogelijkheid voor het kind om later op zoek te gaan naar biologische familie uitgesloten. Er is geen instantie waar informatie over de moeder en de bevalling wordt bewaard die het kind later op kan vragen (DVopF, 2017).

Een grote verandering die is ontstaan door de wet vertrouwelijk bevallen, is dat vrouwen in stresssituaties nu in een begeleidingsgesprek op deze mogelijkheid gewezen kunnen worden. Dit in tegenstelling tot de optie anoniem bevallen, die niet in een dergelijk officieel gesprek aangeboden kan worden, aangezien die niet wettelijk is toegestaan. Daarnaast bestaat onder voorstanders van de nieuwe wet de hoop dat de wens om anoniem te blijven zijn stigma verliest, waardoor vrouwen in lastige situaties gemakkelijker hulp zoeken bij een begeleidingsservice.

Tegenstanders daarentegen stellen dat de nieuwe wet het afstaan van een kind gemakkelijker maakt en dat het een aanzuigende werking heeft (DVopF, 2017). Een groot nadeel bij zowel anoniem als onder pseudoniem (vertrouwelijk) bevallen is dat de biologische vader geen enkele inspraak heeft in het proces, behalve natuurlijk als de vrouw hem hierbij actief betreft. De biologische vader kan op zich het kind na de geboorte erkennen, waarmee hij de ouderlijke macht krijgt en het kind zelf op kan voeden, maar dan moet hij wel weten dat hij een kind heeft. Als het kind niet wordt erkend door een biologische ouder, gaat het naar een tijdelijk pleeggezin en kan het, na de bedenkttermijn, geadopteerd worden (NVA, z.j.).

Zoeken naar familie bij Vertrauliche Geburt

Ook geadopteerden die geboren zijn onder de wet *Vertrauliche Geburt* hebben recht op afstammingsgegevens. Daarom stelt men bij vertrouwelijke geboorten een afstammingsbewijs op dat de voor- en achternaam, geboortedatum en het adres van de biologische moeder bevat (Familien Portal, 2020b). Dit afstammingsbewijs wordt niet bij het bemiddelingsdossier inbegrepen, maar wordt bewaard door het *Bundesamt für Familie und Zivilgesellschaftliche Aufgaben*. Vanaf 16 jaar mag de geadopteerde het afstammingsbewijs inzien. Slechts bij uitzondering, bijvoorbeeld wanneer haar eigen leven gevaar loopt, mag de biologische moeder de vrijgave van deze informatie tegenhouden (Familien Portal, 2020b). In dit geval moet de rechtbank beslissen of de reden die de moeder geeft, doorslaggevend is voor het achterhouden van de informatie.

Evaluatie van de wet Vertrauliche Geburt

In 2017 is de wet Vertrauliche Geburt [geëvalueerd](#).² De implementatie van de wet kan volgens de

---

² Zie voor het volledige Duitse rapport:

<https://www.bmfsfj.de/blob/117408/478c56ffffc1645cdbf850bf7157ac72/evaluation-hilfsangebote-vertrauliche-geburt-data.pdf>

evaluatie als uiterst positief worden beoordeeld. Door de goede samenwerking tussen de betrokken partijen konden meteen na de inwerkingtreding de eerste vertrouwelijke bevallingen plaatsvinden. Op enkele uitzonderingen na was het verloop van die bevallingen in overeenstemming met het concept en de intentie van de wetgever.

Met de vertrouwelijke bevalling is volgens de evaluatie een wettelijk geregeld alternatief gecreëerd voor de anonieme manieren om kinderen af te staan. Dat alternatief wordt ook door de meerderheid van de aanbieders van die anonieme alternatieven positief beoordeeld. Niettemin houden ze de anonieme methoden in stand omdat daaraan bij vrouwen met een anonimiteitswens nog steeds veel behoefte blijkt te bestaan. Door de pr-activiteiten en het aanvullende laagdrempelige aanbod van een telefonische hulpdienst en internetvoorlichting is de bereikbaarheid van vrouwen in noodsituaties effectief verbeterd (Bundesministerium, 2017). Zie voor een uitgebreide samenvatting van de evaluatie: <https://fiom.nl/sites/default/files/wetsevaluatie-duitsland-nederlandse-vertaling.pdf>.

Redenen voor de keuze voor vertrouwelijke bevalling

De evaluatie van de wet *Vertrauliche Geburt* geeft aan dat de redenen waarom vrouwen zich gedwongen zien om vertrouwelijk te bevallen, gedeeltelijk verborgen blijven (BFSFJ, 2017). Redenen kunnen echter te maken hebben met verkrachting, financiële zorgen, de onmogelijkheid om een baan te combineren met de zorg voor het kind, of andere probleemsituaties die het zorgen voor een kind ernstig kunnen bemoeilijken. Daarnaast speelt angst voor sociale stigmatisering ook een rol bij de keuze voor anonieme bevalling. In Duitsland ligt het afstaan van een kind nog redelijk gevoelig (BFSFJ, 2017). Zo worden afstandsmoeders vaak vergeleken met ravenmoeders die hun jongen hulpeloos achterlaten en voelen adoptieouders zich soms onzeker over hoe zij met de biologische moeder en hun geadopteerde kind om moeten gaan wanneer haar identiteit eenmaal bekend is. Dit kan een reden zijn waarom vrouwen liever hun identiteit verbergen. Vaak gaat het echter om een combinatie van factoren die de doorslag geeft om voor een vertrouwelijke bevalling te kiezen (Gatermann en Rölke, 2020).

Cijfers

Van mei 2014 tot december 2018 hebben 2249 vrouwen met een anonimiteitswens voorlichting gekregen over vertrouwelijk bevallen (Sommer, 2019). Tussen mei 2014 en april 2019 kozen 570 vrouwen werkelijk voor vertrouwelijk bevallen (dat zijn er ongeveer 110 per jaar). Meer dan 60% van het totaal aantal voorgelichte vrouwen koos ervoor om in het zorgstelsel in stromen, waarmee zij er voor kozen om hun anonimiteit op te geven. Daardoor konden zij de reguliere adoptieprocedure volgen of het zelf kind opvoeden. De meeste vrouwen kozen voor het laatste.

De anonieme mogelijkheden bestaan nog steeds en ze worden ook gebruikt. Volgens het BMFSFJ zijn er 5 vrouwen anoniem bevallen in 2019 (Gatermann en Rölke, 2020). Het aantal anonieme bevallingen is volgens de onderzoekers gedaald: naar schatting 41,9 procent waar voorheen anoniem werd bevallen is nu vertrouwelijk bevallen. Tegelijk concluderen zij dat een groot deel van de vrouwen niet wordt bereikt of niet wordt overtuigd en nog steeds anoniem bevalt. Het is hierbij onbekend hoe vaak het gaat om een begeleide anonieme bevalling of een te vondeling legging (Bundesministerium, 2017).

Vondelingen

Er zijn 90 á 100 vondelingenluiken in Duitsland. Volgens de bestaande wetten is het niet verboden om een vondelingenluik te installeren, maar is het niet duidelijk of het proces nadat er een kind is achtergelaten juridisch legaal is. De (gezondheids-)risico's die moeder en kind hierbij lopen versterken het gevoel van onzekerheid over de juistheid van de gang van zaken bij een te vondeling legging. Deze factoren hebben ervoor gezorgd dat alle verschillende overheden en instanties vondelingenluiken gedogen, in plaats van er een daadwerkelijk standpunt over in te nemen (DVopF, 2017). Opvallend is dat de organisaties achter de vondelingenluiken deze luiken en het anoniem bevallen promoten als zijnde legaal³ en dat informatie over de luiken ook op de ziekenhuissites is te vinden (Sternipark, 2017; Babyklappe-info, 2017; Babyklappe-huellhorst, 2017).

Officiële cijfers wat betreft het aantal vondelingenluikjes (Babyklappen) zijn er niet. De reden hiervoor is de juridische onduidelijkheid omtrent deze luiken. Het eerste vondelingenluik werd geopend in 2000 en veel van de luiken die er tegenwoordig nog zijn, zijn in 2001 en 2002 geïnstalleerd door verschillende organisaties. Ongeveer twee derde van de luiken is gevestigd in ziekenhuizen. Enkele luiken zijn opgezet door (kleine) non-profit organisaties, maar de meeste zijn gefinancierd door grote protestantse of rooms-katholieke welzijnsorganisaties en lokale overheden (DVopF, 2017).

In 2010 is er door het Duitse Jeugdinstituut (DJI) een landelijk onderzoek gedaan naar de vondelingenluiken (Duits Jeugdinstituut, 2011). Destijds werden er 90 vondelingenluiken geteld, waarin tussen april 2000 en mei 2010 in totaal 278 kinderen waren achtergelaten. De meeste van deze kinderen waren pasgeboren, maar enkele waren een paar weken oud (DVopF, 2017).

Proces

Hoe het proces verloopt nadat een kindje wordt gevonden in een vondelingenluik, verschilt per instantie. De meeste organisaties hebben een overeenkomst getekend met de betrokken instituties, zoals het ziekenhuis, de kinderbescherming en het betrokken adoptiebureau. Het doel van een vondelingenluik is om vrouwen, die in gevaar of in nood zijn, een mogelijkheid te bieden om hun kindje bij een betrouwbare instantie achter te laten. Zo is de moeder er zeker van dat het kind goede zorg krijgt. Om deze reputatie niet te schaden, schakelt de instantie die het vondelingenluik onder zijn hoede heeft de politie vaak niet in. Dit doet dan een andere instantie, want de politie moet immers op zoek naar de moeder (DVopF, 2017).

Door de verschillende procedures heerste er veel onzekerheid over de te nemen stappen bij een vondeling door de verantwoordelijke personen. Om meer helderheid te krijgen, heeft de Duitse Vereniging voor publiek en privaat welzijn (Deutscher Verein für öffentliche und private Fürsorge E.V.) aanbevelingen gepubliceerd voor de aanbieders van de vondelingenluiken en de instanties die

---

³ Zie onder andere <http://www.babyklappe.info/referenzen/index.html> en <http://www.babyklappe-huellhorst.de/liste1a.php>

betrokken zijn bij het proces nadat het kind gevonden is. Zo zouden vondelingenluiken tenminste een verwarmd bedje moeten hebben voor de baby en jaarlijks een onderhoudsbeurt moeten krijgen om er zeker van te kunnen zijn dat ze naar behoren functioneren. Ook moeten ze van buitenaf eenvoudig te bedienen zijn. Verder is het belangrijk dat het kind nadat het gevonden is, een medische check ondergaat en door de aanbieder van het vondelingenluik aangegeven wordt bij de gemeente (Deutscher Verein für öffentliche und private Fürsorge e.V., 2013).⁴ Deze richtlijnen moet leiden tot een eenduidige werkwijze en een betere samenwerking tussen de betrokken instellingen (DVopF, 2017).

Zodra de vondeling het adoptietraject ingaat, moet er in ieder geval gezocht worden naar de biologische ouder(s). Hun toestemming is immers officieel nodig bij een adoptie. In het geval dat de ouders niet bekend zijn, is de rechtbank verplicht om zes maanden te onderzoeken waar de biologische ouders zijn, zodat zij toestemming kunnen geven. Na deze zes maanden is de termijn verlopen en is de toestemming van de ouder(s) niet meer nodig voor de rechter een beslissing kan nemen (DVopF, 2017). Het proces valt dan immers onder de regelgeving *dauernd unbekanntes Aufenthalt*.

Cijfers

In het onderzoek van het DJI werden 60 van de 90 vondelingenluikjes onderzocht. Van 219 kinderen kon worden vastgesteld waar zij gebleven waren: 152 zijn er geadopteerd zonder dat er iets bekend is over de moeder, 46 kinderen zijn opgehaald door de biologische moeder en 21 zijn er geadopteerd nadat de moeder zich bekend heeft gemaakt en toestemming gaf voor de adoptie (DVopF, 2017). Verder zijn hierover echter geen officiële statistieken beschikbaar.

Terre des Hommes, een organisatie die zich onder andere bezighoudt met het bieden van kansen aan kinderen in ontwikkelingslanden, houdt gegevens bij over te vondeling gelegde baby's buiten de Duitse vondelingenluiken. De cijfers die gepubliceerd worden, zijn gebaseerd op uitgebreid mediaonderzoek. In de periode 2006-2019 werden er 96 vondelingen, 281 overleden baby's en 6 kinderen waarvan de toestand onduidelijk was gevonden (Terre des Hommes, 2020). Op basis van de gegevens stelt Terre des Hommes dat vondelingenluiken en anoniem bevallen allebei verboden zouden moeten worden. Terre des Hommes vindt namelijk dat uit de aantallen 'traditionele' vondelingen geconcludeerd kan worden dat het gedogen van vondelingenluiken en anoniem bevallen moeders en kinderen onnodig in gevaar brengen, omdat er ondanks deze opties nog steeds veel baby's traditioneel te vondeling worden gelegd. Daarnaast zal een kind in al deze gevallen nooit weten wie zijn of haar biologische moeder is (Terre Des Hommes, z.j.).

---

⁴ Zie voor meer richtlijnen het volledige rapport.

De belangrijkste stappen van de procedure afstand ter adoptie

Bij een voornemen tot afstand ter adoptie, kan een vrouw in Duitsland terecht bij een adoptiebureau voor ondersteuning en advies over mogelijkheden als pleegzorg, open of gesloten adoptie en onder pseudoniem bevallen. De hulp is erop gericht dat de vrouw een juiste keuze kan maken voor zichzelf en haar kind (AdVermiG, 2014).

Nadat het kind is geboren, heeft de moeder acht weken om te beslissen of ze nog steeds achter haar voornemen staat. In deze periode is het kind in de meeste gevallen ondergebracht bij een neutraal pleeggezin, maar als de moeder toestemming geeft, kan de baby ook direct bij de aspirant adoptieouders worden geplaatst. In dat geval hoort de vrouw expliciet toestemming te geven voor de vroegtijdige plaatsing (AdVermiG, 2014).

Als deze periode voorbij is en de vrouw bij haar voornemen blijft, zet ze haar handtekening onder de afstandsverklaring en kan ze niet meer terugkomen op haar beslissing. Hoe lang het duurt voordat de rechter het kind officieel aan de adoptieouders toekent, wordt per zaak bekeken. Hierbij kijkt men of er al een band is ontstaan tussen het kind en de adoptieouders (Adoptionpolicy).

Indien er geen sprake is geweest van een open vorm van adoptie, kan het kind nadat het zestien is geworden inzage krijgen in zijn/haar adoptiedossier. Deze mogelijkheid heeft het kind tot op heden tot de zestigste verjaardag, want hierna wordt het adoptiedossier vernietigd. De periode zal hoogstwaarschijnlijk naar 100 jaar verlengd worden.

Bronnen

Adoptionpolicy (z.j.). Overview of German Adoption Law. (Internet, geraadpleegd maart 2017)

Verkrijgbaar via <http://www.adoptionpolicy.org/pdf/eu-germany.pdf>

AdVermiG (2014). Adoption Placement Act (Adoptionsvermittlungsgesetz – AdVermiG). (Internet, geraadpleegd maart 2017) Verkrijgbaar via <http://germanlawarchive.iuscomp.org/?p=>

Arbeitstagung der Bundesarbeitsgemeinschaft der Landesjugendämter. (2009). Empfehlungen zur Adoptionsvermittlung. Opgehaald van:

http://www.bagljae.de/downloads/109_empfehlungen-adoptionsvermittlung_2009.pdf

Babyklappe-info (2017). Produktion und Montage. (Internet, geraadpleegd maart 2017) Verkrijgbaar via <http://www.babyklappe.info/referenzen/index.html>

Babyklappe-huellhorst (2017). Liste aller Babyklappen in Deutschland und weiterer Länder (soweit bekannt). (Internet, geraadpleegd maart 2017) Verkrijgbaar via <http://www.babyklappe-huellhorst.de/liste1a.php>

BFSFJ. (2017). Evaluation zu den Auswirkungen aller Maßnahmen und Hilfsangebote, die auf Grund des Gesetzes zum Ausbau der Hilfen für Schwangere und zur Regelung der vertraulichen Geburt ergriffen wurden: Bundesministerium Familie, Senioren, Frauen und Jugend. Opgehaald van:

<https://www.bmfsfj.de/blob/117408/478c56fffc1645cdbf850bf7157ac72/evaluation-hilfsangebote-vertrauliche-geburt-data.pdf>

Bovenschen, I., Bränzel, P., Dietsch, F., Zimmermann, J., Zwönitzer, A., Heene, S., Martin, A., en Mittlmeier, A. (2017a). Dossier Adoptionen in Deutschland: Deutsches Jugendinstitut.

- Opgehaald van:
https://www.dji.de/fileadmin/user_upload/bibs2017/EFZA_Dossier_Kurzfassung.pdf
- Bovenschen, I., Bränzel, P., Erzberger, C., Heene, S., Hornfeck, F., Kappler, S., Kindler, H., en Ruhfaß, M. (2017b). Studienbefunde kompakt. Ergebnisse der empirischen Befragung des Expertise- und Forschungszentrums Adoption. München: Deutsches Jugend Institut. Opgehaald van:
https://www.dji.de/fileadmin/user_upload/bibs2017/EFZA_Datenreport_Studienbefunde.pdf
- Bovenschen, I., Bränzel, P., Heene, S., Hornfeck, F., Kappler, S., Kindler, H., en Ruhfaß, M. (2017c). Empfehlungen des Expertise- und Forschungszentrums Adoption zur Weiterentwicklung des deutschen Adoptionswesens und zu Reformen des deutschen Adoptionsrechts. München: Deutsches Jugendinstitut. Opgehaald van:
https://www.dji.de/fileadmin/user_upload/bibs2017/EFZA_Empfehlungen_mit_Datum.pdf
- Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend (2017). 'Evaluation zu den Auswirkungen aller Maßnahmen und Hilfsangebote, die auf Grund des Gesetzes zum Ausbau der Hilfen für Schwangere und zur Regelung der vertraulichen Geburt ergriffen wurden.'
- Duits Jeugdinstituut (2011). Anonyme Geburt und Babyklappen in Deutschland. Verkrijgbaar via http://www.dji.de/fileadmin/user_upload/Projekt_Babyklappen/Berichte/Abschlussbericht_Anonyme_Geburt_und_Babyklappen.pdf
- Bundesregierung. (2019). Entwurf eines Gesetzes zur Verbesserung der Hilfen für Familien bei Adoption (Adoptionshilfe-Gesetz). Opgehaald van:
<https://dip21.bundestag.de/dip21/btd/19/167/1916718.pdf>
- Deutscher Bundestag. (2020, 28 mei 2020). Bundestag beschließt bessere Unterstützung bei Adoptionen.
- Deutscher Verein für öffentliche und private Fürsorge e.V. (2013). Empfehlungen des Deutschen Vereins zu den Mindeststandards von Babyklappen¹. Berlin: Deutscher Verein für öffentliche und private Fürsorge e.V. Opgehaald van: <https://www.deutscher-verein.de/de/uploads/empfehlungen-stellungnahmen/2013/dv-04-13-mindeststandards-von-babyklappen.pdf>
- Duits Jeugdinstituut (2017). Informatie van het Duits Jeugdinstituut, mail contact juli 2017.
- DVopF (2017). Informatie van de Deutscher Verein für öffentliche und private Fürsorge, mail contact maart 2017
- Familien Portal (2020a). Was ist eine Inlandsadoption? | Familienportal des Bundes. Opgehaald van:
<https://familienportal.de/familienportal/lebenslagen/kinderwunsch-adoption/adoption/was-ist-eine-inlandsadoption--/125960>
- Familien Portal (2020b). Wie kann ein Adoptivkind erfahren, wer seine leiblichen Eltern sind? | Familienportal des Bundes. Opgehaald van:
<https://familienportal.de/familienportal/lebenslagen/kinderwunsch-adoption/adoption/wie-kann-ein-adoptivkind-erfahren--wer-seine-leiblichen-eltern-sind-/125924>
- Gatermann, D., en Rölke, U. (2020, 26 juni 2020). [Reactie vragenlijst Duitsland].
- ISS (2015). Open adoption: Several speeds, several measures. International Reference Centre for the Rights of Children Deprived of their Family, 194, 1-15.
- Neil, E. (2017). Helping birth parents in adoption. A literature review of birth parent support services, including supporting post adoption contact::An expertise for the German Research Center on Adoption (EFZA): Deutsches Jugendinstitut.
- NVA (z.j.). Discreet bevallen. (Internet, geraadpleegd maart 2017) Verkrijgbaar via https://www.nva.be/sites/default/files/generated/files/press-attachment/discreet_bevallen_1.pdf
- O'Halloran, K. (2015). The politics of adoption. International perspectives on law, policy and practice (3e ed.). Dordrecht, Nederland: Springer.
- Profamilia (2020). Abortion. Opgehaald van:
<https://www.profamilia.de/en/topics/schwangerschaftsabbruch.html>

- Rölke, U. (2020, 24 juni 2020). [E-mail conversatie 24 juni 2020].
- Sommer, J. (2019). Aktualisierung von Daten über Beratungen zur vertraulichen Geburt sowie über Auswirkungen des SchwHiAusbauG auf anonyme Formen der Kindesabgabe. Berlin: Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend.
- Statistisches Bundesamt (2019). Bevölkerungsstand. Opgehaald van: <https://www.destatis.de/DE/Themen/Gesellschaft-Umwelt/Bevoelkerung/Bevoelkerungsstand/Tabellen/zensus-geschlecht-staatsangehoerigkeit-2019.html>
- Sternipark (2017). Anonyme Geburt. (Internet, geraadpleegd maart 2017) Verkrijgbaar via <http://www.sternipark.de/index.php?id=51>
- Terre Des Hommes (z.j.). Daten und Fakten. (Internet, geraadpleegd maart 2017) Verkrijgbaar via <https://www.tdh.de/was-wir-tun/themen-a-z/babyklappe-und-anonyme-geburt/zahlen-und-fakten/>
- Terre des Hommes (2020). Tot bzw. ausgesetzt-lebend aufgefundene Neugeborene in Deutschland 2006 bis 2019. Opgehaald van: <https://www.tdh.de/was-wir-tun/themen-a-z/babyklappe-und-anonyme-geburt/zahlen-und-fakten/>
- The Law Library of Congress (2015). Abortion legislation in Europe. Washington, D.C.: Law Library of Congress, Global Legal Research Center.